

Egy mentőorvos naplója

**Körmöczy Emil dr. a B. Ö. M. E. volt igazgatófőorvosának
félévszázados emlékei**

1887-ben husz év körüli, közepes termetű ifju ember állt meg a bazilika mellett lévő egyik utcában, a Templombazár 47. számú ház előtt, ahol négy szobából álló bolthelyiség volt. A bolthelyiség cimere piros zászló volt, este vörös lámpa s az ajtó fölött ez a felírás:

BUDAPESTI
ÖNKÉNTES MENTŐ EGYESÜLET
ELSŐ SEGÍTSÉG!

— Körmöczy Emil elsőéves medikus vagyok — mutatkozott be az ifju annak a laposapkás urnak, akivel az ajtó mögött találkozott.

— S ettől a pillanattól kezdve ötven esztendőn keresztül csak az volt az élete célja ennek az ifju embernek, hogy első segítséget nyújtson addig, amíg az orvos megérkezik; hogy az első segélynyújtásnak tanait megismertesse a nagyközönséggel és hogy az országban mindenütt megszervezze a mentőőrségek felállítását.

Azóta ötven év telt el...

A fiatalemberből javakorabeli férfi lett, megrikult dus szöke haja, bajusza is megfehéredett. Az ifju most, mikor e sorokat írjuk, a Budapesti Önkéntes Mentő Egyesület nyugalmazott igazgatófőorvosa, m. kir. egészségügyi főtanácsos, aki így tekint vissza az elmúlt fél százados mentőorvosi szolgálatra:

— Nem mondhatnám — kezdi a beszédet meleg, őszinte hangján —, hogy szívesen láttak volna, amikor a BÖME helyiségébe betettem a lábamat. Az, akivel az első szavakat váltottam a mentőknél, ezt felelte, mikor megtudta, hogy mit akarok:

— Hát hiszen... igen! Köszönjük, nekünk nem kezdő medikusokra, hanem használható segítőtársakra lenne szükségünk. De azért maradjon itt. Eleinte nem fog őrséget teljesíteni, hanem majd ha akad egy-egy eset, beállhat az őrség tagjai közé és kivonulhat, hogy tanuljon.

Első baleset — lángba borul négy táncosnő

Körmöczy Emil dr. első kivonulása néhány héttel azután történt, hogy mentőorvossá fogadták. A Nagymező-utcai Somossy-orfeumban, ott, ahol most a Fővárosi Operettszínház van, szörnyű baleset történt. A műsoron szerepelt a *Hölgyzászlóalj* (Frauenbataillon) című revüszerejelenet, melyben egész sereg bécsi táncosnő szerepelt. Az öltözöben, ahol a lányok a színpadra készültek, a *hajsütővas borszeszes melegítője felborult, a lenge ruhák tüzet fogtak, mire rettentő pánik keletkezett a deszkából készült szűk helyiségben. Egyik leány ruhájáról a másikéra terjedtek a lángok. Kihívták a mentőket, velük együtt megérkezett Körmöczy is. Már akkor négy súlyos és több könnyű sebesültje volt a tűznek.*

— Sohasem fogom elfelejteni — emlékszik Körmöczy dr. — azt a jajgató, sikoltozó tömeget, amely bennünket fogadott. A legnehezebb volt az izgalmat lecsillapítani, bár az akkori őrség parancsnoka, Kovách Aladár dr. tapasztalt mentő volt. Mégis csak a rendőrök segítségével sikerült annyira rendet teremteni, hogy a sebesülteket el tudtuk látni. Ez volt az első esetem, amely egész jövőmre mély kihatással volt. Mikor munkánk végeztével kijöttünk, a csoportosulók zajongása, amely az utcán fogadott bennünket, közöttük a táncosnők hozzátartozóinak sikítása, örök életemre nyomot hagyott lelkemben és ha azóta valamely tömegbalesethez ki kellett vonulnunk, mindig a Frauenbataillon

tömegkatasztrófája lebegett előttem.

A fél száz esztendő alatt, amíg Körmöczy Emil aktív mentőorvosi szolgálatot teljesített a milíóssá növekedett fővárosban, sok tízezer esethez vonult ki; ezeknek jelentősége kétségtelenül nagyobb volt ugyan, mint az orfeumi tüzeset, mégis csak alig-alig tud visszaemlékezni rájuk.

Az idők folyamán mindig szorosabb és szorosabb kapcsolatba került Körmöczy dr. a mentőekkel. Kapcsolata akkor mélyült ki először, amikor bentlakónak jelölték ki. Régebben szokásban volt tudniillik, hogy a bentlakást élvező ugynevezett lakótanyások közül évente keltőt az orvosi tanácsi kar jelölt ki az egész-tandijmentes egyetemi hallgatók közül. Ilyen tandijmentes hallgató volt Körmöczy Emil is, így került be 1890-ben lakótanyásnak és azóta együtt folyt le élete a mentőegyesület életével, sőt, amikor később diplomás orvos lett és a klinikán, kórházakban is alkalmazták, akkor is és azóta is fenntartotta a szoros kapcsolatot régi bajtársaival és bejárta a mentők székházába, hol később már ellenőrző orvosi szolgálatot is végzett.

A sok élmény közül egyre még ma is különösen élénken emlékszik vissza.

Az 1892-es kolerajárvány egyik csodálatos esete

— 1892-ben kolerajárvány pusztított Budapesten — beszéli. — Akkor még nem volt városi fertőtlenítő intézet és még nem történt gondoskodás arról sem, miképpen szállítsák a betegeket. A kolerajárványt, mint később megállapították, a Hamburgból Budapestre szállított bőrökkel hurcolták be és néhány nap után a hirtelen fellobbant láng gyorsaságával kezdett a városban elharapózni és pusztítani. A nagy zavarban Kresz Géza, a mentők akkori igazgatója, a mentőorvosok és beosztott altisztek egy részét a járványbizottság rendelkezésére bocsátotta. Ezek között az orvosok között voltam én is. Természetesen a kirendelt mentőcsapatot külön helyiségbe vezényelték ki. Ez pedig a Stáhly-utcai ravatalozószoba volt. Másutt nem türtek meg bennünket: attól féltek, hogy mi is terjeszteni fogjuk a ragályt.

— A ravatalozóhelyiségből vonultunk ki segíteni ekhós szekerekre, amelyeket a hadseregtől kaptunk. Naponta számtalan kolerás embert szedtünk össze az utcán, vagy a lakásokban. De nemcsak a betegeket szállítottuk el, hanem az is a kötelességünk volt, hogy azt a helyet, ahol a koleragyanus beteget megtaláltuk, fertőtlenítsük. A város emberei annyira tul voltak halmozva

szabályozza az

emésztést

Iszakis, nyelvé hashajtó!

munkával, hogy csak többórás késéssel jöhettek volna ezt a fontos szolgálatot elvégezni, pedig a fertőtlenítés nem türt halasztást.

— Egyszer a Dunán veszteglő vontatóhajóra hívtak bennünket azzal, hogy a munkások között van egy koleragyanus. Én voltam soros és a ponyvás szekérrel odasiettem a jelenlegi parlament előtti kikötőhöz. Itt egy hajó egyik kabinjában az asztalnál ült a beteg: köröskörül piszok, szemét. Az asztalon kis üvegben ópiumtinktúra-cseppek, a beteg munkás egyik kezében pohár, a másikban pedig — mintha éppen tölteni akarna — konyakos üveg, félig tele.

— Köszönök a betegnek, de ez nem válaszol. No mi az? mondom. Mért nem iszik, mért tartja olyan hosszú ideig a poharat a kezében? A beteg csak nem adott választ. Odaléptem hozzá közelebb és orvos létemre is megdöbbsentem, mert valami csodálatos oknál fogva a beteg úgy ült ott, mint egy viaszbábu kifestve, éltszínű volt az arca, de teste már halott, merev volt. Később kiderült, hogy a halálmerevedés igen gyorsan állott be a szerencsétlen hajómunkásnál és úgy rögzítette a helyébe, mint valami viaszfigurát.

— A járvány idején kivezényelt mentőőrségnek igen nehéz munkája volt, mert huszonnégy óra szabad után huszonnégyórás szolgálatot kellett ellátnunk. Csodálatosképpen egyetlenegy mentőorvos, vagy mentőaltiszt sem kapta meg a kolerát. A járvány megszűntével az egyesület járványszolgálatában résztvevő mentőket a legnagyobb kitüntetéssel, az egyesület vaséremmel jutalmazták.

Felborított mentőkocsi és megvert mentőorvosok

— Arra is emlékszem — folytatta a nyugalmomban vonult igazgatófőorvos —, hogy a mulleniumi kiállításán és az azzal kapcsolatos ünnepségeken milyen nagy munkát végeztek a mentők. A kiállítás egész területén a mentők látták el az orvosi szolgálatot, még pedig igen kellemes körülmények között, különösen az esti órákban. A kiállításán ugyanis az egyik nagyvendéglő asztalánál tartottunk inspekción és vidáman koccintgattunk a kora hajnali órákig. Ezekről az időkről nem igen maradt más emlékezésem, mint ez a barátságos koccintgatás, mert tudtommal nagyjelentőségű baleset vagy tömegkatasztrófa szerencsére nem történt.

— A legizgalmasabb élményem egy tüntetés alkalmával játszódott le. Közvetlenül a háború előtt tüntetések zajlottak végig a városban. Egy alkalommal — a Teréz-köruton — kocsikat is felborított a tömeg dühe és sebesülések is történtek: kihívták a mentőket. Alig álltak meg lovaskocsijaink, a tüntető tömeg bennünket, mentőket is megtámadott. A rendőrök támogatásával kísértünk több sebesültet kocsinkhoz, hogy kórházba vigyük, de a tömeg nem engedte. A felizgatott embereknek az volt a céljuk, hogy a sebesülteket kiszabadítsák, mert azt hitték, hogy nem a kórházba, hanem a rendőrségre szállítjuk őket.

— Rettenetes tusakodás támadt körülöttünk. Beverték a mentőkocsi ablakait, sőt a kocsit is felborították és Löbl Vilmos dr.-t, egyik orvos-társamat, aki a tömegnek a mi jóakarataunkat akarta megmagyarázni, földre teperték és üldögetni kezdték. Szerencsére a jobbérzésű tüntetők lecsitították a tömeget. Visszaállították a kocsit kerekeire, a lovakat újra befogták és mire nagy vágtatva a lovasrendőrök megérkeztek, már vége is volt ennek a borzalmas felfordulásnak. Mint kiderült, szerencsére Löbl dr. sérülése nem volt súlyos természetű, nekem pedig egyéb bajom nem esett, mint az, hogy a kabátomat szétszaggatták. A történeti hűséghez tartozik, hogy a tüntetést követő napon munkások háromtagú küldöttsége jött el a BÖME-hez bocsánatot kérni és az okozott kárt megtéríteni.

Sortűz a mentőkre — szívenlőtt ügyvéd a templomban

Egy másik utcai tömegjelenetre is visszaemlékszik Kőrmöczy Emil dr. Ez a forradalom idejében történt.

— Egy vasárnap délelőtt — beszéli — ellenforradalmi csoport vonult végig a körmenettel a Krisztina-téren. A felizgatott tömeg asszonyait és férfiai dühükben megtámadtak néhány vörösrőt, elszedték fegyvereiket és földre teperték őket. A közönség közül valaki értesített bennünket. Közben rohamlépésben megérkezett feltűzött szurronnyal az alaguton át egy csapat vöröskatoná. Tőlünk mintegy száz lépésnyire megálltak, fegyverüket kézhez kapták és három sortűzet adtak le a levegőbe. Mi természetesen nem tudtuk, hogy a katonák a levegőbe lönek és amint a lövéldőzést meghallottuk, hasravágódtunk és ügyekezünk a kapuk alá kuszni. A zugó, zajongó tömeg szempillantás alatt eltűnt. A rohamléptekkel közeledő vörösök alig tudtak egy-két embert összefogni, azok is javarészt ártatlan szemtanúk voltak. Mi a vérző sebesülteket a budai katonai kórházba szállítottuk. Már visszafelé jöttünk, amikor a Pauler-utcában jólétűzött uriember állta el a kocsi útját. Arra kért bennünket,

menjünk be a Krisztina-térről templomba, mert ott az oltár előtt sebesült fekszik. Én és egy mentőaltiszt mentünk be a templomba, ahol a sekrestyében kalauzoltak. Itt átlőtt mellű uriember fekvött. Budapesti ügyvéd volt, de már nem emlékezem a nevére. Megállapítottam, hogy a szerencsétlen ember tüdő- és szívburoklövést kapott. A sebesültet Hüll professzorhoz szállítottuk a rókusba, a professzor várta is, de későn érkezünk, mert a szegény sebesült teljesen elvérzett és meghalt.

Természetesen, azokra a nagy katasztrófákra, amelyek még ma is élénk emlékezetében élnek a közönségnek, szintén emlékezik Kőrmöczy Emil. Ez az emléke van — például — a Párisi Nagy Áruház égéséről:

— Aznap délután, amikor a Párisi Nagy Áruház tűzkatasztrófája lejátszódott, a Rókuskórházban a vészes vészeségységről tartottam előadást fiatalabb kollégáimnak. Este nyolc órákor, amikor kiléptem a Rókus kapuján, megremültem. Óriási tömeget és égig nyúló lángokat láttam felcsapni. A portástól tudtam meg, mi történt. Természetesen azonnal oda akartam sietni, hogy Kovács, Aczél és Kresz orvos-társaimnak segítségére mehessek. A tömegben azonban nem tudtam áthaladni.

Szilágyi Dezső, Prohászka püspök, Vass József, Dréhr Imre és Tisza István gróf katasztrófája

Emlékezik Kőrmöczy Emil azokra a kiváló személyiségekre is, akiknek első segítséget akart nyújtani és akiknek katasztrófájánál, vagy halálos szerencsétlenségénél mint mentőorvos jelen volt.

Emlékezik Szilágyi Dezső halálára. A nagy igazságügyminisztert szélütés érte a lakásán. Sajnos, már későn érkeztek a mentők. Jelen volt Prohászka Ottokár püspöknek a Papnövelde-utcai papi internátusban történt halálánál is, ahová Ruszwurm Rezső jelenlegi mentőigazgatófőorvossal együtt robogott ki. Bár eret is vágtak, nem tudtak már segíteni.

Ott volt egy vasárnap reggel Vass József népjóléti miniszternek Ráday-utcai lakásában történt halálánál is. Már későn érkeztek. A sors véletlensége folytán jelen volt a nyugalmazott mentő-

igazgatófőorvos Dréhr Imrének, Vass József államtitkárának a haldoklásánál is; Dréhr tudva levőleg megmérgezte magát. Hiába volt minden kísérlet, a szerencsétlen sorsu államtitkárt nem sikerült életre keltetni.

Kivonult Kőrmöczy Emil Tisza István gróf szörnyű katasztrófájához is. Amikor a Tisza elleni merénylet történt, illetve amikor erről a mentőket értesítették, Kőrmöczy éppen másik balesetnél volt, úgyhogy a Hermina-uti villába Sebők Zsigmond igazgatófőorvos-helyettes vonult ki. Mikor Kőrmöczy dr. visszatért a székházba és meghallotta, mi történt: utána robogott Sebők dr.-nak. Ott látta a villában a kétségbeesett családot és a villa előtt azt a rettenetes tömeget, amelynek egy része meg akarta lincselni a merénylőket, akik eltűntek, más része pedig összevissza kiabált. A mentőorvosok már későn érkeztek, Magyarország nagy államférfián nem tudtak segíteni.

Kőrmöczy Emil dr. sokáig tudná visszaemlékezéseit folytatni, de lehetetlen felsorolni azt a sok bajt, szerencsétlenséget, katasztrófát, elemi csapást, árvizet, házbeomlást, rombolást, tüzesetet, tömegszerencsétlenséget és vasuti balesetet, amelynél az elmúlt ötven esztendő alatt részt vett.

Kezdve az ököritői tűzkatasztrófától, melynek többszáz halottja volt, a biatorbágyi viadukt felrobbantásáig és még ezentul is számtalan olyan esetről tud, amelyek mindegyike egy-egy eposza lehetne a Budapesti Önkéntes Mentő Egyesület életének.

Azt mondja:

— A mentők sohasem idegesek, mindig, a legnagyobb bajban is, higgadt orvosok és csak legfeljebb az van rájuk kellemetlen hatással, ha valahol pánikot, ideges szaladgálást, kiabálást és célszerűtlen, egymással ellentétes rendelkezéseket találnak.

„Mindenkit érhet baleset” hangzik a mentők jelmondata, de a legfontosabb, hogy baleset vagy tömegszerencsétlenség idején tárgyilag és lelkiileg is rend legyen, mert csak abban az esetben tudja ez a tökéletesen megszervezett és minden tekintetben a helyzet magaslátán álló intézményünk nemes feladatát elvégezni. Ezt üzeni mindenkinek a nyugalomba vonult Kőrmöczy Emil igazgatófőorvos.

SZÜCS NÁNDOR